

ASPECTE ALE EVOLUȚIEI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI VOCAȚIONAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

CZU: 377(091)(478)

DOI: 10.46727/c.17-11-2023.p176-184

Tatiana NICULCEA,

doctorandă,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID iD: 0000-0002-8502-0259

Rezumat. *Articolul ancorează unele trăsături evolutive ale activităților produse în învățământul profesional din Republica Moldova. Textul este axat pe descrierea celor mai relevante aspecte din istoria dezvoltării învățământului vocațional, de la începuturi până în prezent. Acestea sunt corelate condițiilor istorice de dezvoltare a Moldovei și, respectiv, ale dezvoltării învățământului vocațional.*

Cuvinte-cheie: *învățământ vocațional; educație; etape de dezvoltare; evoluție; sistem de învățământ.*

Abstract. *The article anchors some evolutionary features of the activities produced in vocational education in the Republic of Moldova. The text is focused on the description of the most relevant aspects in the history of the development of vocational education, from the beginning to the present. These are correlated to the historical development conditions of Moldova and, respectively, the development of vocational education.*

Keywords: *vocational education; education; developmental stages; education system.*

Introducere

Condițiile moderne de dezvoltare a învățământului, ca fenomen socio-pedagogic, provoacă evoluții în creștere, prin declanșarea unor conținuturi noi și formate inovatoare de activități educaționale.

Unul dintre obiectivele de cercetare privind dezvoltarea învățământului poate fi considerat un apel la tradițiile activităților educaționale ale Republicii Moldova ca una dintre țările spațiului post-sovietic.

Timp de multe secole, Moldova a fost sub influența patronilor sau cuceritorilor străini, care au lipsit țara de alegerea unei căi independente de dezvoltare și i-au redirecționat valorile. În acest sens, educația în Moldova, în special dezvoltarea acesteia, a reflectat atât perioade de timp caracteristice țărilor europene, cât și influența multor culturi ale acestor popoare care sunt marcate și în istoria Moldovei. Cu toate acestea, în această lungă cale de dezvoltare, s-au păstrat trăsăturile caracteristice Moldovei [1].

Revenirea la valorile general-umane constituie o mare cotitură în istoria noastră zbuciumată. Suveranitatea și independența Republicii Moldova au creat condiții reale pentru renașterea întregului sistem de învățământ. Trecearea de la societatea post-totalitaristă la cea democratică implică o reformă a învățământului cu noi finalități educaționale în baza unor valori democratice și umanistice, care va asigura instruirea unui sistem național de învățământ din perspectiva educației permanente, ce vizează cu preponderență dezvoltarea

personalității în devenire, reforme necesare pentru sincronizarea învățământului din Republica Moldova cu cel modern din țările avansate în vederea ridicării calității acestuia [2].

Scopul textului rezidă în descrierea succintă a unor etape ale dezvoltării învățământului vocațional din Moldova.

Învățământul profesional tehnic secundar și postsecundar (Învățământul profesional)

Învățământul profesional s-a identificat la mijlocul sec. al XIX-lea drept rezultat al dezvoltării industriei, agriculturii și a altor ramuri ale economiei naționale. Aceasta a condiționat deschiderea unor instituții de învățământ agricol și meșteșugăresc, iar pe lângă școlile de cultură generală sunt deschise secții și clase de meserii.

La 2 iunie 1842 a fost deschisă Școala de pomicultură de grad inferior. În anii 1842-1865 au fost pregătiți 82 de specialiști.

În anul 1881 în Basarabia au fost deschise două școli de meserii: la Cuhurești, jud. Soroca, și or. Chișinău în numele împăratului Rusiei, Alexandru. Aici au fost pregătiți tâmplari de mobilă fină, strungari, potcovari, în total câte 45 de elevi într-un an școlar. La școala alexandriană de meserii activau un supraveghetor, doi învățători cu studii medii, un învățător de teologie din seminarul duhovnicesc, trei maiștri.

În anul 1890 au fost deschise trei școli agricole inferioare, în legătură cu lipsa cadrelor în horticultură, viticultură, sericicultură și cultura tutunului cu termenul de învățământ de patru ani la Purcari (jud. Cetatea Albă), Cucuruzeni (jud. Orhei), și la Grinăuți (jud. Soroca). La studii au fost admise persoane cu două clase ale școlii ministeriale și persoane care susțineau concursul de admitere.

În 1893 a fost deschisă Școala agricolă. Era prevăzut ca noua instituție de învățământ să aibă un contingent de 80 de elevi. Aceștia lucrau pe loturile școlii câte 14 ore pe zi. Programul de studii includea douăsprezece discipline, dintre care doar jumătate erau focusate pe conținuturi de agricultură.

În perioada anilor 1890 în 68 de școli de cultură generală funcționau clase de meserii. În 16 din ele se învăța legumicultura, pomicultura, sericicultura, în altele 16 - cizmăria, în 22 - strungăria, lăcătușeria și fierăria, iar în 14 - dogăria, meseria legatului cărților și croitoria. Contingentul de elevi în clase la începutul lui 1898 constituia 1245 de elevi. Dar nu era constant, deoarece mulți părăseau cursurile din cauza lipsei de mijloace bănești pentru achitarea taxelor și întreținerii. Dacă la începutul anului 1898 au fost admiși în anul I de studii 256 de elevi, apoi pe parcursul anului au abandonat studiile din toate clasele 287 de elevi. În aceste clase și secții elevii învățau disciplinele de cultură generală la nivelul școlii începătoare, plus 2-3 ore pe zi de exercitare în meseria aleasă.

Instituțiile profesional-tehnice în Basarabia până la 1917 erau finanțate nu numai de stat, dar și de multe persoane particulare. Unele instituții erau întreținute de organele administrației municipale și de alte organizații, de aceea nivelul înzestrării tehnice a lor era diferit, precum diferite erau și exigențele față de nivelul instruirii. Lipsa mijloacelor pentru achitarea taxelor și pentru existență îi obliga pe mulți dintre elevi, în cele din urmă, să se angajeze la proprietarii de întreprinderi și ateliere, pentru a putea deprinde o meserie.

Lipsa unei conduceri de stat unice în pregătirea cadrelor de muncitori ducea la diferențierea planurilor și programelor de învățământ în școli. Existând cerințe diferite, și nivelul de calificare a cadrelor didactice era diferit, depinzând, desigur, și de dotarea tehnico-materială.

Absolvind instituțiile de învățământ profesional inferior, muncitorii nu puteau să-și continue studiile în instituțiile de învățământ mediu.

Deși necesitatea de cadre creștea treptat, rețeaua de școli profesional-tehnice se reducea doar la câteva școli de meserii și instituții de învățământ inferior. Timp de 12 ani (1905-1917) nu a fost deschisă nici o școală. Însuși reprezentantul oficial al administrației de gubernie, directorul școlilor din Basarabia, referindu-se la starea deplorabilă din învățământul profesional, în darea de seamă pentru anul 1907 semna: „Este extrem de necesară deschiderea unor școli tehnice speciale și dezvoltarea cât mai largă a atelierelor meșteșugărești pentru diferite ramuri ale industriei, deoarece populația în afară de agricultură, legumicultură și viticultură - și acestea la cele mai rudimentare începuturi - nu cunoaște alte ocupații industriale. Se simte cea mai mare nevoie de aceste școli tehnice de diferite profiluri”.

În perioada anilor 1812-1917 au fost deschise numai 4 școli agricole și 3 școli de meserii de grad inferior.

În anul 1919 în Basarabia funcționau 9 școli profesionale cu un contingent de 175 de elevi, iar în 1925-1926 activau 27 de școli cu un efectiv de 1836 de elevi, dintre care 11 cu un număr de 911 de elevi erau pentru fete, unde instruirea se făcea în direcția întreținerii familiei și relațiilor casnice (Tab. 1) [3].

Tab. 1. Școlile elementare și inferioare de meserii

Anii	Numărul școlilor	Numărul de elevi	Personal didactic		
			învățători	maiștri	total
1919-1920	9	175	10	34	44
1920-1921	9	216	13	37	50
1921-1922	6	265	14	25	39
1922-1923	6	290	14	32	46
1923-1924	13	624	21	53	74

În anii 1930-1939 învățământul a fost desfășurat în principal pe baza unei școli de 7 ani și, din cauza reducerii orelor la disciplinele de învățământ general, perioada de pregătire a scăzut la 1,5-2 ani.

În total în anul 1940 în Basarabia funcționau 14 școli profesionale de grad inferior.

Prin Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS „Cu privire la rezervele de muncă de stat” din 20 octombrie 1940 până în 1950 a fost introdus sistemul de învățământ profesional-tehnic. Au fost aprobate școlile de pe lângă fabrici și uzine cu termenul de învățământ de 6 luni. Toate cheltuielile de întreținere și instruire a elevilor erau suportate din contul statului.

În aprilie 1941 în Moldova au fost deschise 5 școli FZU, care pregăteau muncitori ale profesiilor de masă în termen de trei luni. Cele trei școli feroviare din Chișinău aveau un contingent de o mie de elevi, o altă școală din Bender - 200 de elevi și cea din Basarabeasca – 100 de elevi. Peste un an funcționau 11 școli de diferite profiluri cu un contingent de peste 2000 de elevi - viitori metalurgiști, constructori, feroviari. Lipsa de localuri și ateliere, de utilaj și materiale didactice agravau activitatea acestor școli. Nu ajungeau pedagogi, maiștri, educatori. În cea mai mare parte contingentele de elevi le constituiau tinerii cu studii primare, uneori chiar fără studii.

La consolidarea sistemului de stat al rezervelor de muncă un loc important l-au avut și întreprinderile de stat industriale din republică, care au pus la dispoziția școlilor strunguri și alt utilaj tehnic.

În anul 1945 au fost pregătiți 1700 de muncitori. În 1947 în republică funcționau deja 13 școli FZU, 5 de meserii și una feroviară în care tinerii studiau 32 de profesii.

Apariția și dezvoltarea a noi ramuri ale industriei și perfecționarea continuă a mașinilor tehnice au pus problema pregătirii muncitorilor de înaltă calificare. Majoritatea școlilor au început să se specializeze în anumite ramuri, la unele specialități a fost mărită durata studiilor.

O deosebită atenție a fost acordată pregătirii cadrelor calificate de mecanizatori pentru gospodăria satească. În legătură cu aceasta școlile de mecanizare ale Ministerului Agriculturii au trecut în rețeaua școlilor rezervelor de muncă.

Școlile profesionale au fost create în 1954 (reorganizate la sfârșitul anilor 50, în 1966 restaurate. Personal pregătit pentru peste 450 de profesii active (sudor, constructor, lăcătuș, electrician, instalator, mecanic auto, dulgher, grădinar etc.). Perioada de studii a variat de la 0,5 la 4 ani.

În 1957 ultimele școli FZU au fost transformate în școli de construcție. Iar în sistemul rezervelor de muncă locul de frunte îl ocupă școlile de mecanizare a agriculturii, în care erau pregătite 77,6% din toate cadrele de muncitori în anii 1954-1958. În anul 1958 în republică au funcționat 19 școli ale rezervelor de muncă: 3 școli de meserii, una tehnică, 3 de construcție și 12 de mecanizatori în agricultură. În ele studiau 4.760 de elevi.

În decembrie 1958 învățământul profesional a fost trecut la un sistem unic în baza învățământului general - mediu incomplet. Din a doua jumătate a anului 1959, conform Legii despre școală, sistemul instituțiilor de învățământ al rezervelor de muncă a fost transformat în sistemul învățământului profesional-tehnic. În locul diferitelor tipuri de instituții de învățământ se creează un tip unic de școli profesional-tehnice-orășenești (ПІІТ) și sătești (СІІТ) indiferent de apartenența lor departamentală.

În diferiți ani au existat mai multe tipuri de școli profesionale: școli tehnice (Т) , școli tehnice profesionale urbane (ПІІТ), școli tehnice profesionale rurale (СІІТ), școli secundare tehnice profesionale (ІІТ).

În anul 1969 au început să funcționeze instituții medii de învățământ profesional-tehnic în care pe lângă profesia căpătată absolventul obține și atestat de studii medii generale.

În 1970 în Moldova activau 53 de ȘPT cu un contingent de 26,7 mii de elevi dintre care 12 medii. În anii 1980 - 1987 majoritatea ȘPT se transformă în școli medii profesional - tehnice.

Conform Hotărârii SM al RSSM „Cu privire la dezvoltarea în continuare a sistemului învățământului profesional-tehnic și la ridicarea rolului în pregătirea cadrelor de muncitori calificați” din 1984, diferite tipuri de instituții ale învățământului profesional-tehnic, care au existat până la 1 septembrie 1984, au fost reorganizate într-un tip unic de instituții de învățământ - ȘPTM cu secțiile respective pe profesii și cu termene de instruire în funcție de nivelul de studii al celor ce se înscriu.

În 1959-1963, școlile vocaționale și școlile FZU au fost transformate în școli vocaționale (școală profesională) cu termeni de studii diferite.

În anul 1960 tinerii aveau posibilitatea de a însuși doar 28 de profesii, în 1965-56; în 1975-160; în 1986-200.

Calitatea pregătirii cadrelor ȘPT a fost datorată unei bune pregătiri a colectivelor pedagogice ingineresti.

Astăzi nu există un domeniu de activitate unde să nu muncească absolvenții instituțiilor profesional-tehnice. În anul 1996 au fost pregătiți 14479 de muncitori calificați

Învățământul profesional tehnic postsecundar nonterțiar (Învățământul mediu de specialitate)

Învățământului mediu de specialitate îi revine o importanță considerabilă în structura societății noastre atât în rezolvarea problemelor economice, cât și în ridicarea nivelului de cultură a maselor largi ale populației. Prin aceasta se explică faptul că sistemul de învățământ menționat a luat ființă încă în secolele trecute.

Astfel de instituții au funcționat în Basarabia încă sub stăpânirea Rusiei țariste. Până în 1917 pe teritoriul Basarabiei au fost organizate 5 școli de acest gen, care, deși la început nu asigurau studii medii, totuși, ele pregăteau unele

categorii de specialiști practicieni în diferite domenii ale economiei statului.

Această formă de învățământ s-a dezvoltat mult după unirea Basarabiei cu România în 1918. Din 1940 în teritoriul funcționau 35 de instituții de învățământ mediu de specialitate dintre care: 6 școli normale; 14 licee profesionale; 13 gimnazii profesionale; 2 seminare teologice.

În perioada postbelică, odată cu dezvoltarea progresului tehnic și industriei, sistemul de învățământ mediu de specialitate a luat o amploare mai mare ajungând la 53 de instituții de învățământ mediu de specialitate.

Tabelul 2. *Dinamica instituțiilor de învățământ mediu de specialitate și a contingentului de elevi (în mii)*

	Anii de studii				
	1960-1961	1970-1971	1980-1981	1990-1991	1997-1998
Numărul instituțiilor	32	46	51	50	53
Numărul de elevi	17,2	51,7	58,9	50,7	32,8

Concomitent au crescut și cerințele față de conținutul și calitatea instruirii în aceste instituții de învățământ, mai ales în perioada restructurării și trecerii de la sistemul socialist la sistemul economiei de piață.

Colegiile au fost înființate prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pe profiluri. De regulă, ele au fost organizate în baza tehnicum-urilor, sovhozurilor-tehnicum, școlilor de medicină, de muzică, de arte, școlilor pedagogice.

Colegiile dispuneau de bază materială: ateliere și laboratoare didactice și de producție, loturi experimentale, școli de aplicație, gospodării didactice de producție etc., și de cadre didactice cu o pregătire înaltă din punct de vedere teoretic și practic.

În corespundere cu Regulamentul de organizare a admiterii în colegii, în școli normale și în alte instituții de învățământ mediu de specialitate din Republica Moldova, admiterea se făcea în bază de concurs (specificându-se: cetățenii ai Republicii Moldova cu studii gimnaziale, medii incomplete, liceale, medii complete, tehnico-profesionale în vârstă de până la 30 de ani la învățământul de zi, iar la învățământul prin corespondență (cu frecvență redusă) - până la vârsta de pensie).

La învățământul prin corespondență puteau fi admiși doar candidații care aveau stagiu de muncă nu mai mic de un an în specialitatea înrudită.

Românii (moldovenii) din alte state, formate în baza republicilor fostei URSS, se bucurau de aceleași drepturi la admitere în grupele cu instruire în limba română ca și cetățenii din Republica Moldova.

Persoanele din alte state aveau posibilitatea să continue studiile în colegiile, școlile normale și alte instituții de învățământ mediu de specialitate din Republica Moldova conform prevederilor contractelor dintre Republica Moldova și statele respective.

În colegii admiterea a fost făcută în bază de concurs: la treapta întâia - absolvenții gimnaziilor, școlilor medii incomplete, la treapta a II-a - absolvenții liceelor, școlilor medii de cultură generală, în conformitate cu Regulamentul de admitere, aprobat de Ministerul Învățământului.

La prima treaptă a colegiului cu durata de 3 ani, au fost asigurate studii liceale și o pregătire primară profesională. Această treaptă a finalizat cu examenul de bacalaureat și cu un examen de calificare profesională, la a căror promovare elevilor li se elibera diplome de bacalaureat.

Persoanele care au absolvit prima treaptă a colegiului cu diploma de bacalaureat aveau posibilitatea de a continua studiile în treapta a II-a de colegiu sau în instituțiile de învățământ superior, ceilalți elevi care n-au susținut bacalaureatul, dar au obținut note pozitive la examenul de promovare, de asemenea, puteau continua studiile în treapta a II-a a colegiului.

Treapta a doua a colegiului avea o durată de 2-3 ani. Admiterea a fost făcută, pentru absolvenții liceelor, școlilor medii de cultură generală, în baza criteriilor prevăzute pentru învățământul universitar.

Această treaptă asigura o pregătire fundamentală în profilul respectiv: industrie, agricultură, economie, medicină, pedagogie, cultură etc., precum și o pregătire generală.

Studiile de treapta a II-a de colegiu se finalizau cu susținerea unui examen de diplomă sau a unui examene de stat, în urma promovării absolvenților li se elibera o diplomă în care sa menționa domeniul și nivelul calificării profesionale.

Persoanele care au absolvit colegiile aveau posibilitatea de a se angaja după specialitate conform legii în vigoare și au avut dreptul de a participa la concursul de admitere în învățământul universitar, în cadrul profilului studiat inițial.

La începutul anului de studii 1997-1998 în Republica Moldova au funcționat 53 de colegii și școli normale din diferite domenii, inclusiv: 9 școli normale, 6 colegii de medicină, 5 colegii de muzică și de arte și 33 de colegii de diferite profiluri (agricole și industriale, de construcții, de comerț și cooperatie, de transport, telecomunicație, economice etc.), în care au studiat 32800 de elevi, inclusiv la secția de zi 29800 de elevi.

Conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova din 23 iunie 1992 și din 9 iulie a aceluiași an, școlile pedagogice au fost reorganizate în școli normale și școlile normale în licee.

În școlile normale la toate specialitățile secțiilor de zi elevii au fost admiși în bază de concurs pentru absolvenții gimnaziilor și școlilor medii incomplete, durata de studii de 5 ani.

Conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova din 25 iunie 1990, nr. 440, toate școlile de medicină din Moldova la începutul anului de studii 1992-1993 au fost reorganizate în colegii de medicină.

În colegiile de medicină au fost admiși prin concurs absolvenții gimnaziilor, școlilor medii incomplete cu durata studierii de 5,5 ani, iar pentru absolvenții liceelor și școlilor medii de cultură generală cu un termen de 3 ani; la specialitățile serviciul tehnic- dentar și diagnostica de laborator studiile durează 2 ani și respectiv 2,5 ani.

În conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, menționată mai sus, școlile de muzică au fost reorganizate în colegii și școli medii de specialitate din domeniul culturii. Colegiile au pregătit lucrători în sferile de cultură la treisprezece specialități după cum urmează: pian, instrumente cu coarde, instrumente aerofone și de percuție, instrumente populare, canto, dirijor coral, teoria muzicii, regie, coregrafie, artă decorativă, ceramică, artă decorativă teatrală, pedagogia artelor plastice.

Admiterea la învățătură în aceste colegii a fost făcută în bază de concurs și au fost admiși absolvenții gimnaziilor și școlilor medii incomplete. Termenul de studii în toate colegiile de muzică, creație populară, creație populară și artă plastică e de cinci ani.

Analogic, conform hotărârilor Guvernului Republicii Moldova, după 1991 au fost organizate o serie de colegii de diferite profiluri pentru pregătirea mai multor categorii de specialiști cu o calificare mai superioară, mai avansată atât în agricultură, industrie cât și tehnică. Majoritatea acestor colegii au fost organizate în baza materială a tehnicum-urilor și au fost subordonate ministerelor și departamentelor de ramură, în corespundere cu profilurile și specialitățile studiate în colegiul respectiv.

La momentul respectiv funcționează 36 de colegii de acest gen, în care elevii studiază la mai mult de 100 de specialități. Durata de studii este de 4 ani.

În temeiul Strategiei de dezvoltare a învățământului profesional tehnic pentru anii 2014-2020, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 97 din 1 februarie 2013 și programat în cadrul Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei, în 2015 au fost instituite 5 Centre de excelență [4]. Scopul Centrelor de excelență a fost dezvoltarea, eficientizarea și sporirea calității și relevanței învățământului profesional, orientat pe cerințele economiei naționale la nivel local, regional, național și sectorial, pentru asigurarea sinergiei dintre sistemul educațional și sectorul real al economiei. Actualmente funcționează 13 Centrul de excelență.

În anul 2017 Ministerul Educației a aprobat concepția cu privire la organizarea și desfășurarea învățământului dual în Republica Moldova, proiectul fiind pilotat în țară, începând cu anul 2014 [5]. Învățământul dual este o formă de organizare a învățământului profesional tehnic în cadrul căruia instruirea teoretică se realizează în instituția de învățământ profesional tehnic, iar cea practică – la unitate/agentul economic. Prin învățământul dual se asigură o mai bună corelare între cererea de pe piața muncii și oferta educațională. Tinerilor li se oferă posibilitatea nu numai de a dobândi abilități profesionale,

cunoștințe, experiență, ci și de a se angaja imediat după absolvire și de a rămâne să lucreze în Republica Moldova [6].

S-a ajuns la concluzia că un rol important în pregătirea specialiștilor de calificare înaltă pentru toate ramurile industriei, agriculturii, construcțiilor, învățământului, culturii, ocrotirii sănătății, sferei de deservire etc., îl avea numai învățământul superior de scurtă durată, cunoscut sub denumirea de colegii, care au început să fie înființate în Republica Moldova începând cu anul 1991.

În concluzie putem constata că învățământul vocațional este în continuă schimbare orientat spre calitate și competențe profesionale la nivel european.

Bibliografie:

1. Крачун Т. А., Развитие школы и педагогической мысли в Молдавии, Кишинев, 1985, p. 249.
2. Cojocaru Vasile, Reforma învățământului, Chișinău: Știința, 1995, p. 176.
3. Muzeul Pedagogic Republican, Unele aspecte din istoria dezvoltării învățământului din Republica Moldova de la începuturi până în prezent (călăuza ghidului), Chișinău: CEP USM, 2006, p. 171.
4. HOTĂRÂRE Nr. 97 din 01-02-2013 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a învățământului vocațional/tehnic pe anii 2013-2020, Chișinău: 15-02-2013 în Monitorul Oficial Nr. 31-35 art. 149.
5. Dr. hab. Liliana CONDRATICOVA, „Educația în Republica Moldova: drepturi, oportunități, posibilități,” Secția management academic și relații externe, Prezi-diul Academiei de Științe a Moldovei, [Interactiv]. Available: <https://www.moldova-independenta.md/educatie>. [Accesat 02 octombrie 2023].
6. MEC, „LEGE Nr. 110 din 2 1-04-2022 cu privire la învățământul dual,” Monitorul Oficial, vol. XXIX, 20 mai 2022.